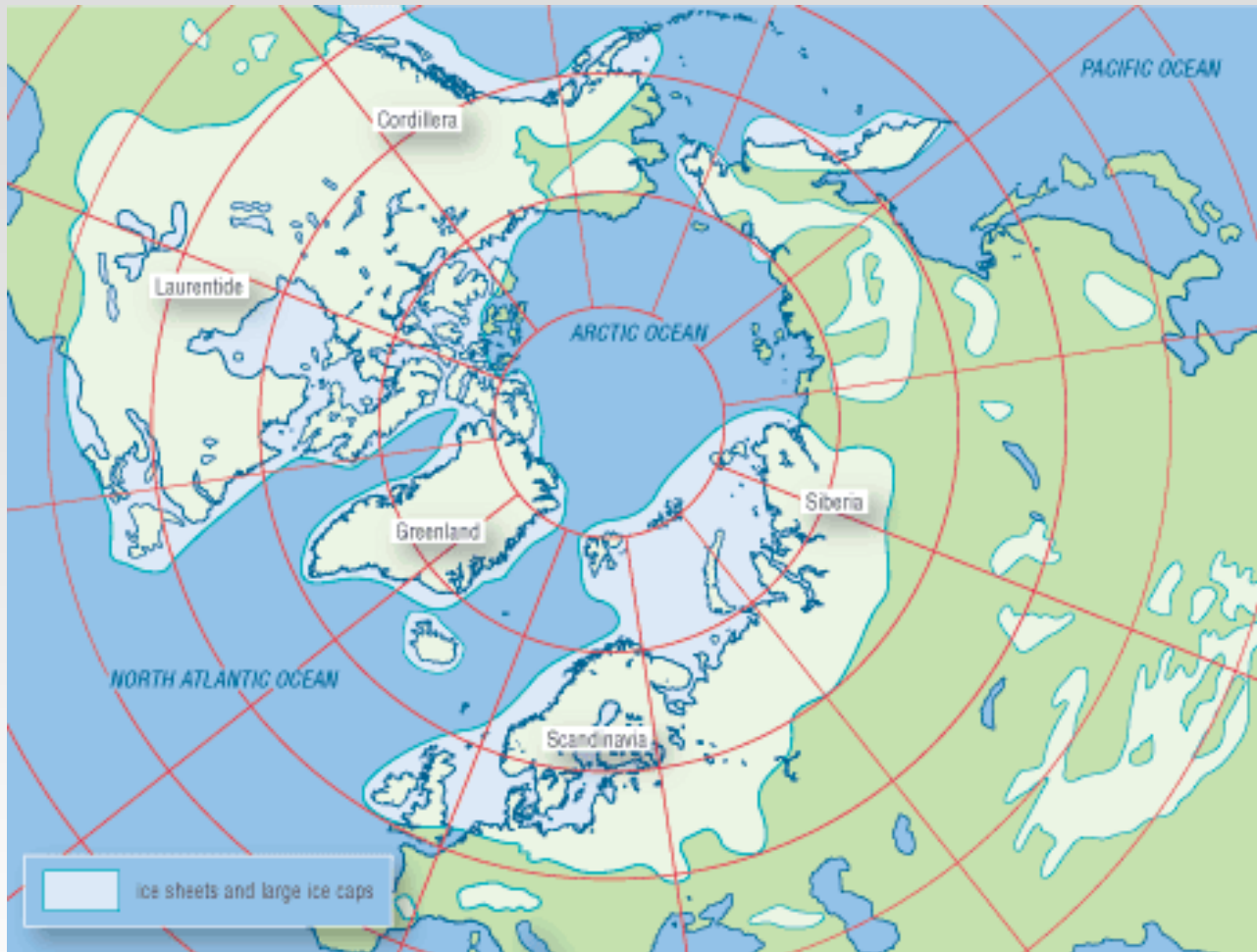

A MOZGÓ JÉG FELSZÍNALAKÍTÓ MUNKÁJA

A jég jelentős és különleges felszínalakító tényező. Hatása **jelenleg** a szárazföldek felszínének kb. 10%-án érvényesül

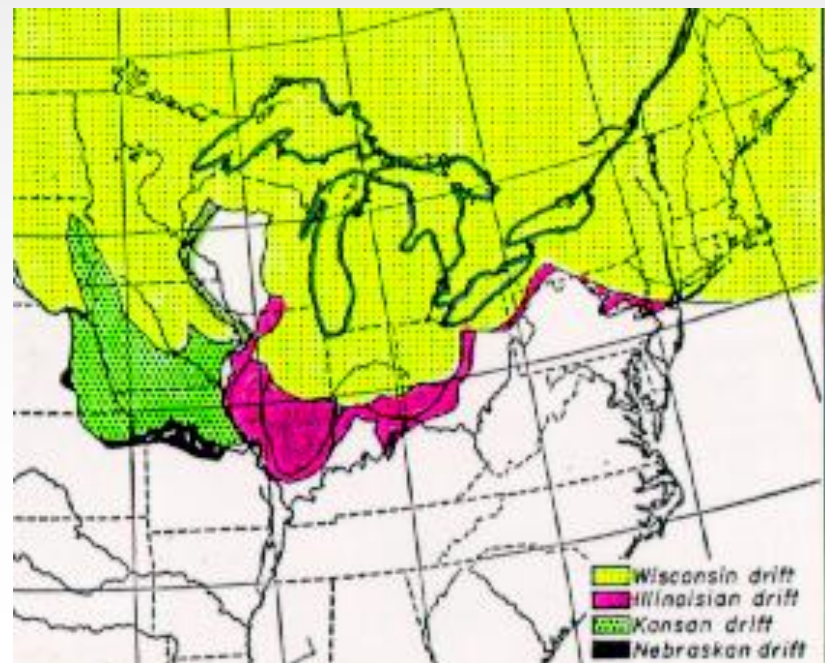
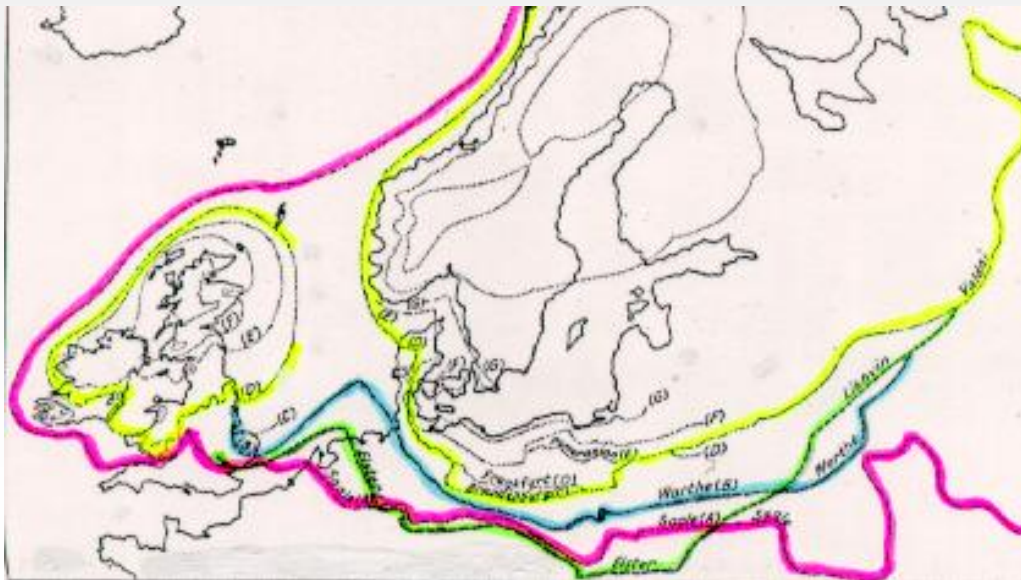
A jégtakarók mai kiterjedése nagyjából **15 millió km²**
Antarktisz: 13,5 millió km² (max. vastagsága 4270 m),
Grönlandon 1,8 millió km² (max. vastagsága 3240 m)

A kettő együtt a földrészek eljegesedett területének 97%-t, a Föld jegének 99%-t adja.

A maximális eljegesedés idején ehhez Észak-Amerikában még **12 millió** km², Euráziában **6 millió** km², összesen kb. **20 millió** km² jégfelület járult.

		Alpok	Közép-európai-síkvidék	Kelet-európai-síkság	Észak-Amerika
glaciális		würm	wisztula	valdaj	wisconsin
interglaciális		riss-würm	eem	mikulino	sangamon
glaciális	stadiális	riss II	sa a le	warta	iowa
	interstadiális			trene	odinzovo
	stadiális	riss I		drente	dnyeper
interglaciális		mindel-riss	holstein	lichvin	yarmouth
glaciális		mindel	elster	oka	kansas
interglaciális		günz-mindel	cromer	bjelovesz	afton
glaciális		günz	menap	narev	nebraska
interglaciális		duna-günz	waal		
glaciális		duna	eburon		
interglaciális		duna-biber	tegelen		
glaciális		biber			

A jég eróziójának formái:

**csiszoló (törmelékével)
tördelő, pattintó erózió**

A jég erózójának bizonyítékai:

**fenékmoréna
gleccsertej
vásottsziklák
jégkarcok**

A jég felhalmozódhat:

1. Magas földrajzi szélességeken **takaró** formájában
(a kevés csapadékhoz hűvös idő, csekély olvadás és párolgás járul)
2. Alacsonyabb földrajzi szélességek magashegységeiben
jégsapka formájában
(itt az erősebb olvadást a bővebb hócsapadék kompenzálja)

A domborzat hatása a jég eróziójának két fő formája alakul ki:

1. a **magashegységi irányított** (lineáris) és
2. a **jégtakaró szabad** (areális) **glaciális** eróziója

I. A MAGASHEGYSÉGI JÉG MUNKÁJA

A. Eróziós formák: 1. csúcsrégió

Sarki-Urál

Kárfülke - cirkuszvölgy

Kialakulásának feltételei:

tagolt domborzat

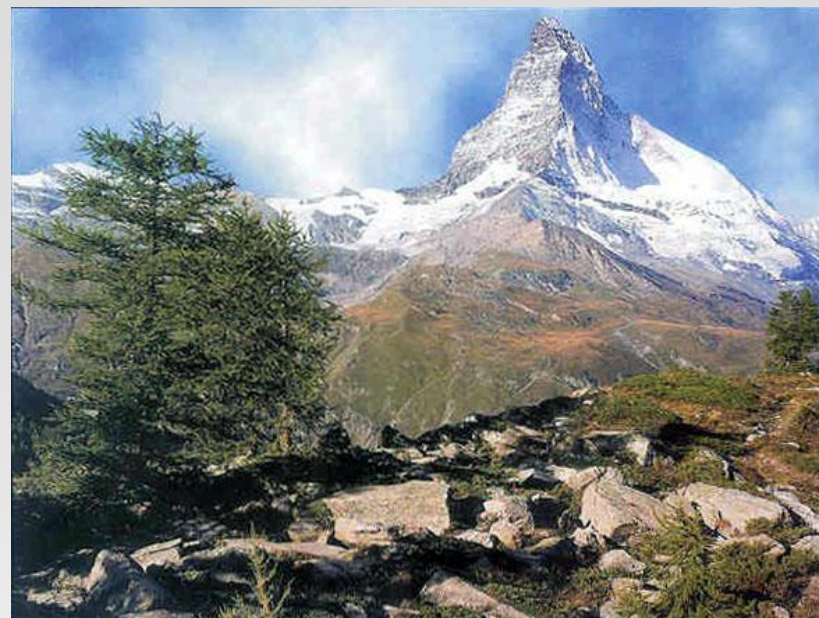
kifagyás

niváció

Az Aletsch-jégár függőgleccserei

Kárpiramis (matterhorn)
Kárgerinc
Kárfal
Kártó (tengerszem)
Kárküzöb

Magas-Tátra

Sarki-Urál

2. Teknővölgy Keresztmetszete U alakú

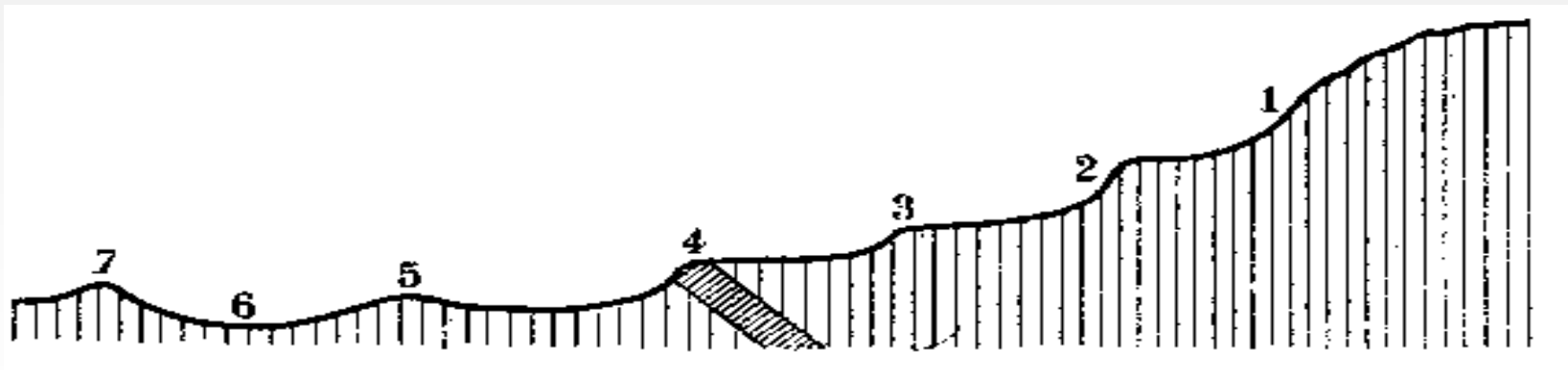
Briksdal-jégár (Skandinávia)

Capra-völgy
(Fogarasi-havasok)

A gleccservölgy lépcsőzöttsége:

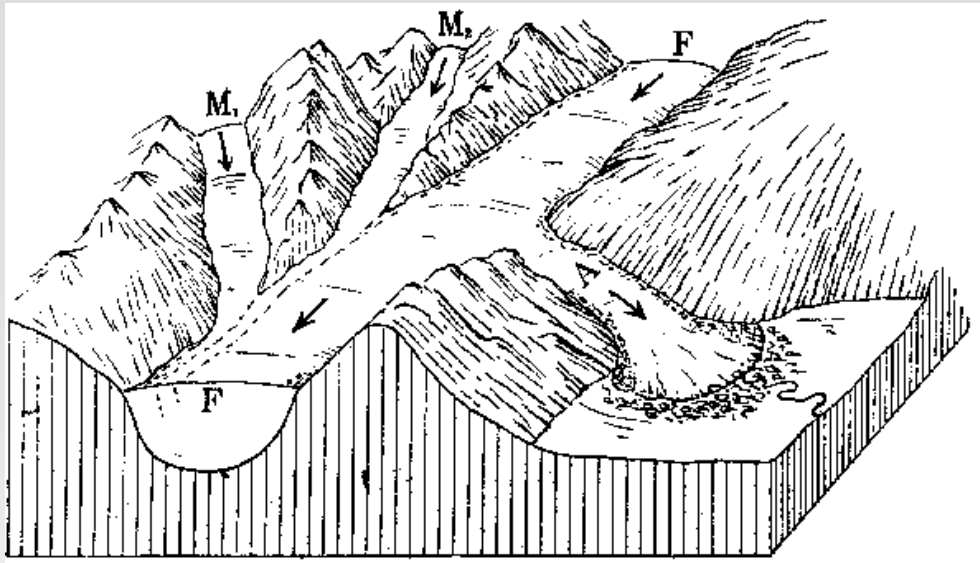
- 1 kárfal
- 2 kárkűszöb
- 3 konfluencia lépcső
- 4 közetminőségi lépcső (alatta tófal)
- 5 divergencia lépcső
- 6 nyelvmedence
- 7 végmoréna

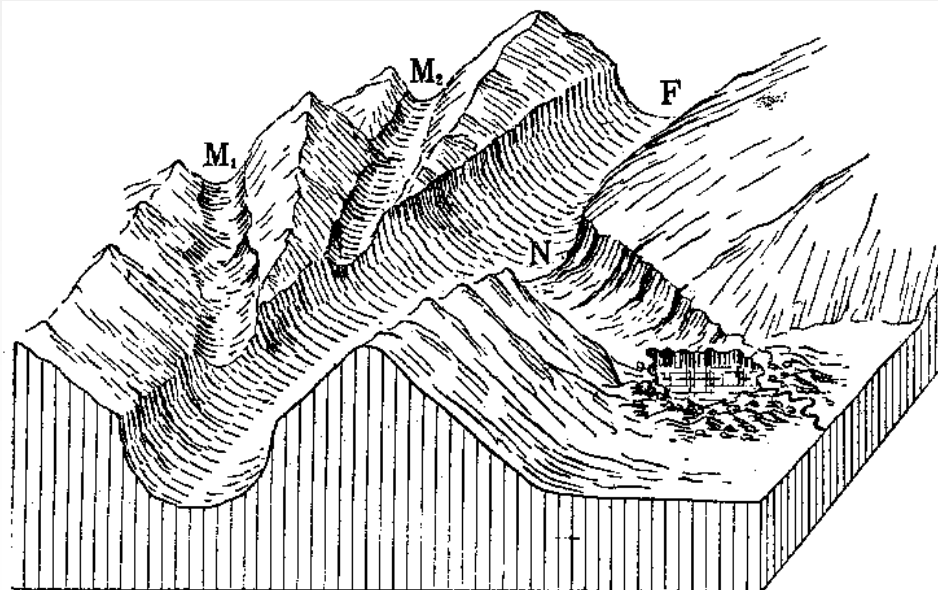
Tófal:

**Felkai-tó
a Magas-Tátrában**

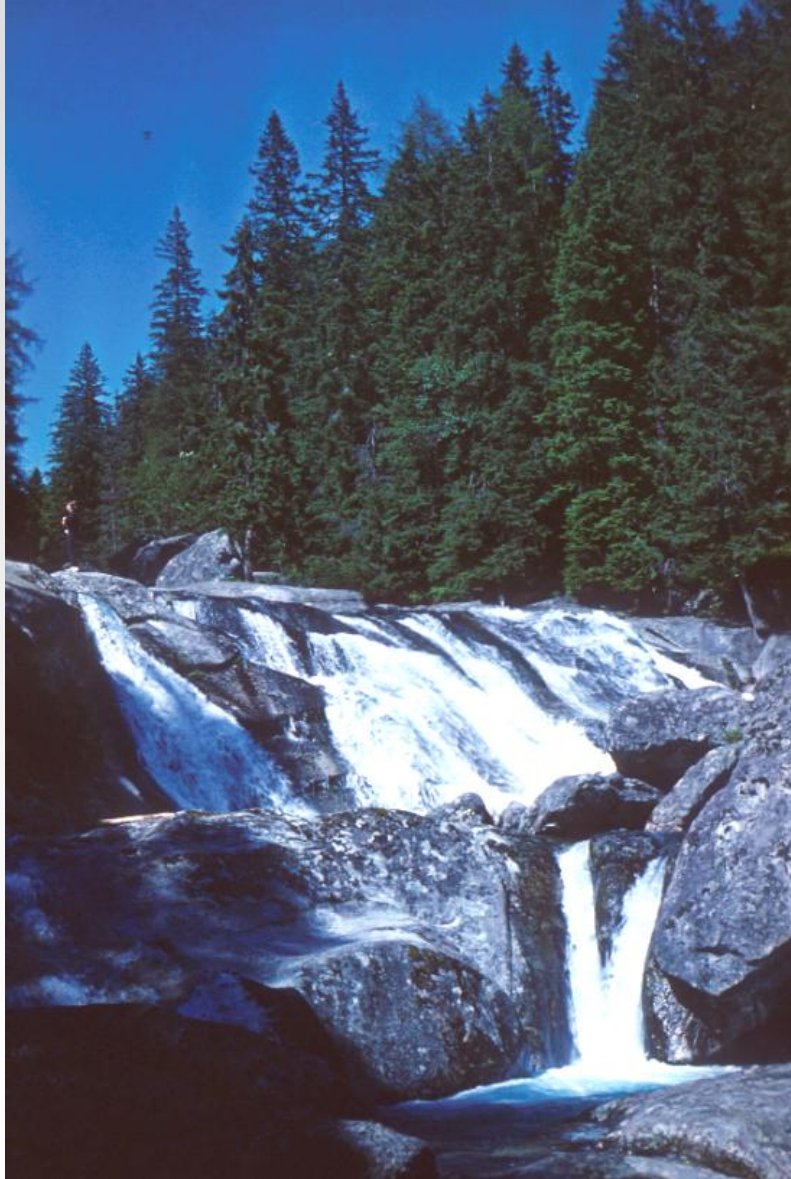

Konfluencia és divergencia lépcső

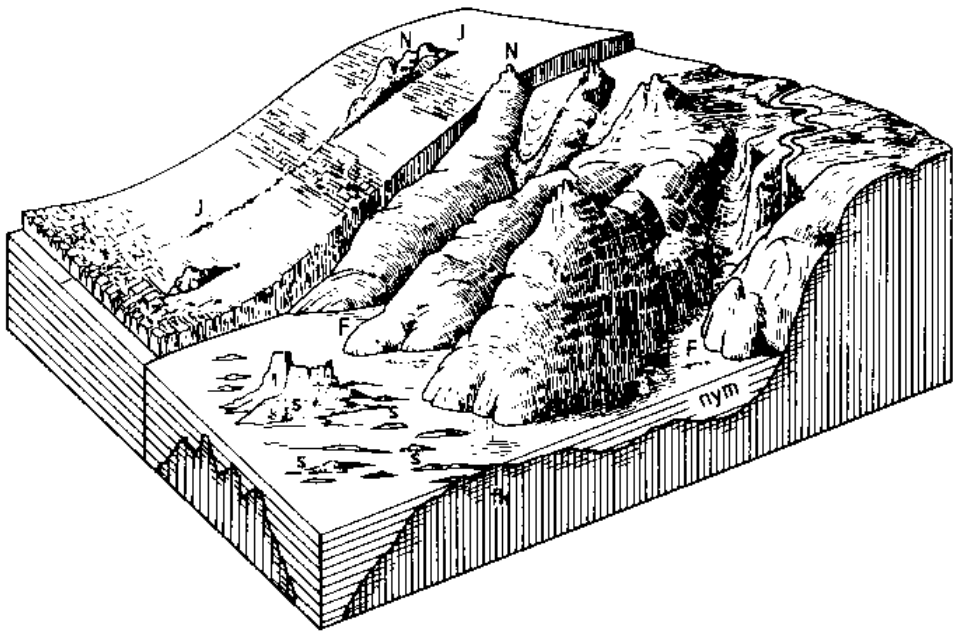
Kistarpataki-völgy (Magas-Tátra)

Kőzetminőségi lépcső

Zerge-vízesések
Nagytarpataki-völgy
(Magas-Tátra)

3. Fjordok, fjordos tavak

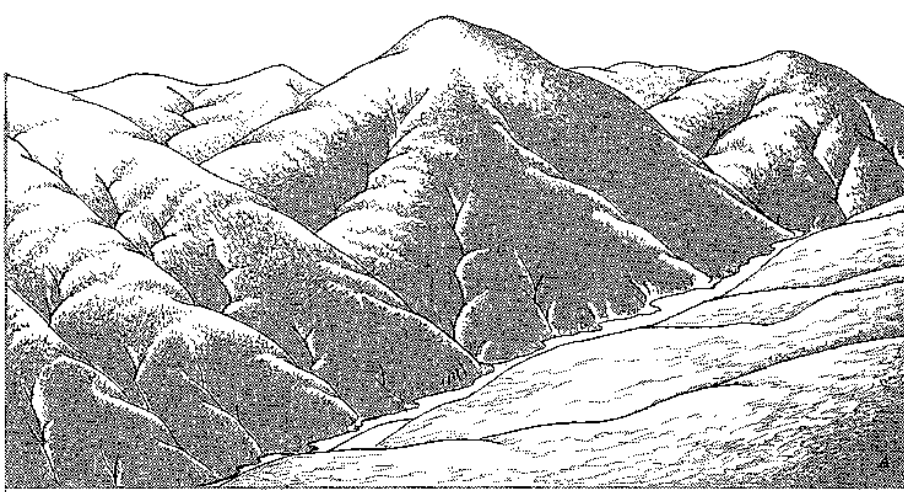

Geiranger-fjord

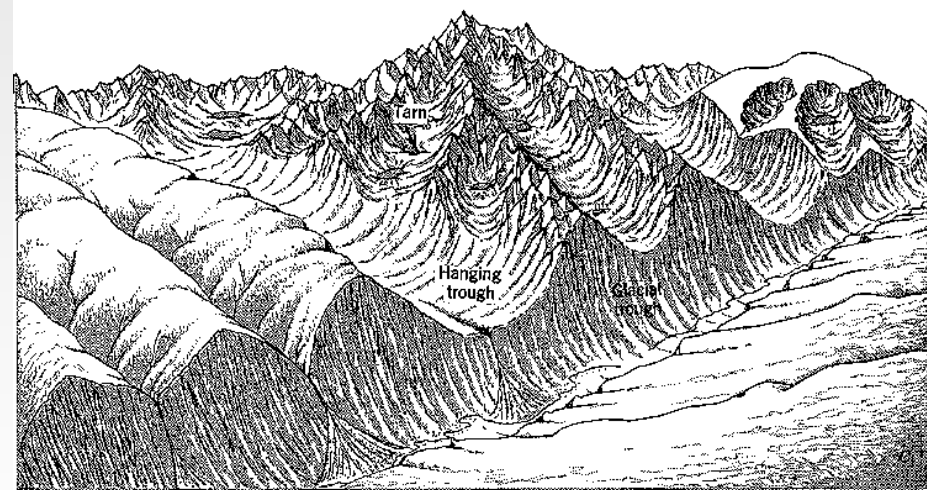

4. Magashegység átalakulása eljegesedés következtében

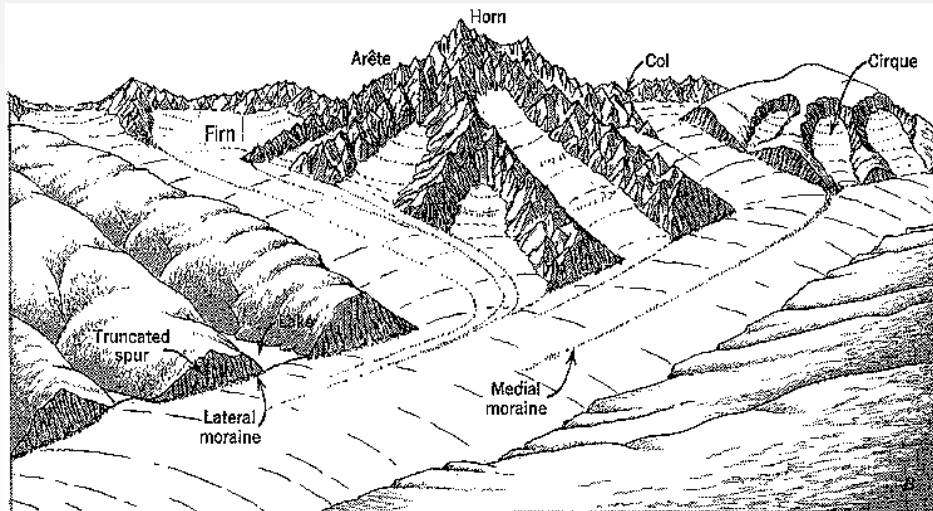
Preglaciális állapot

Posztglaciális állapot

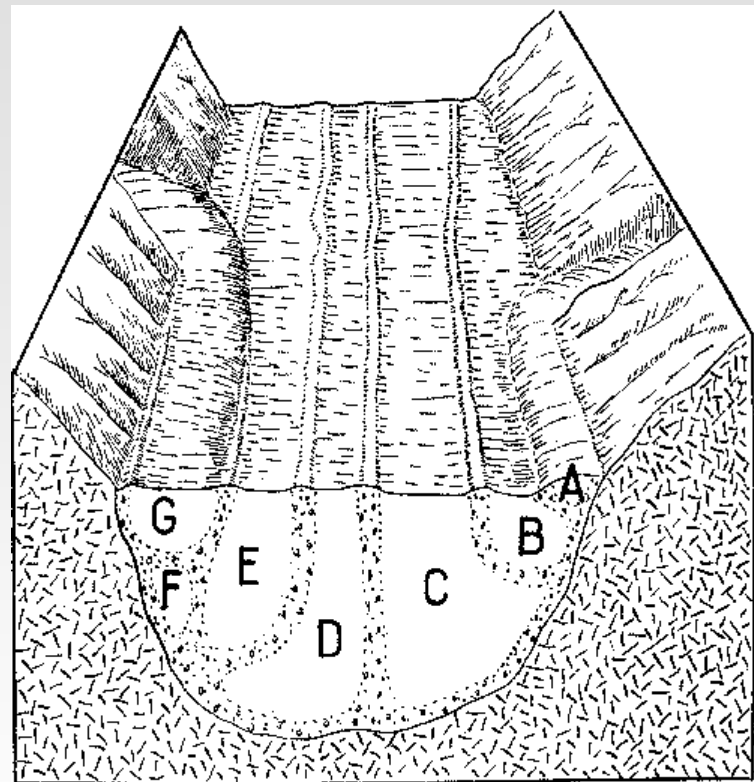

Glaciális állapot

B. Felhalmozódási formák

A jégár által szállított és lerakott hordalék a **moréna**

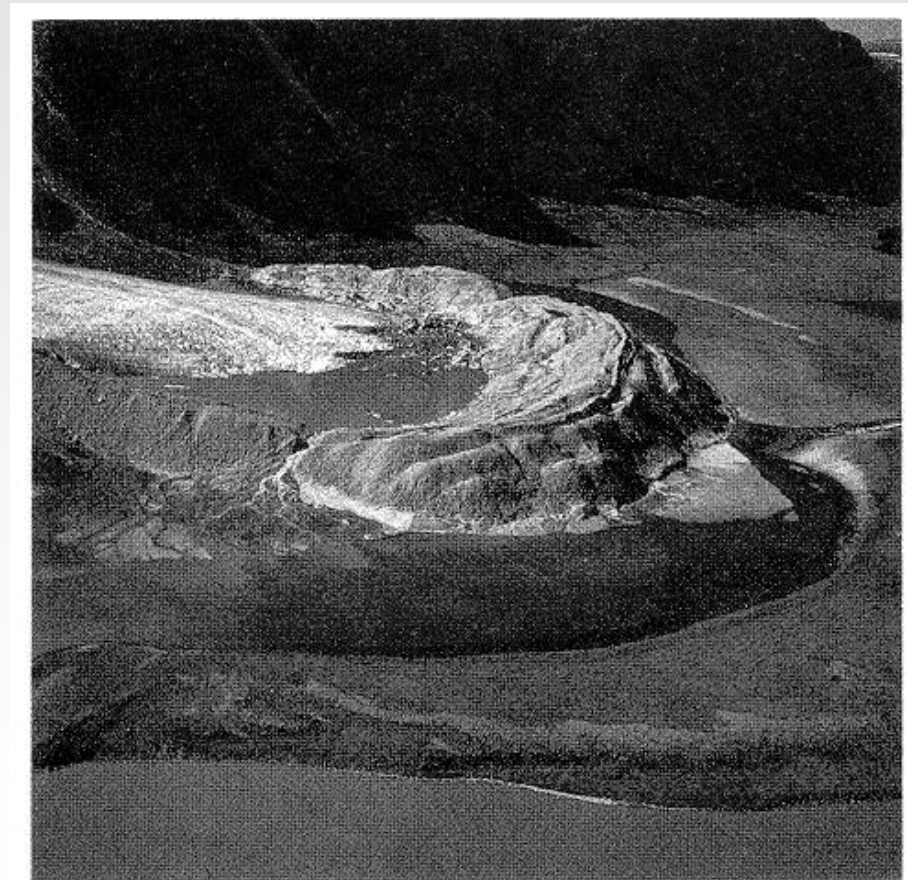

Fajtái: belső-
fenék-
oldal-
közép-
homlok, vagy végmoréna

Oldalmoréna

Végmoréna

Középmoréna Aletsch-gleccser (Alpok)

Alaszka

- A moréna anyag - mérete változatos**
- osztályozatlan
 - jégkarcos
 - glaciális, részben periglaciális eredetű

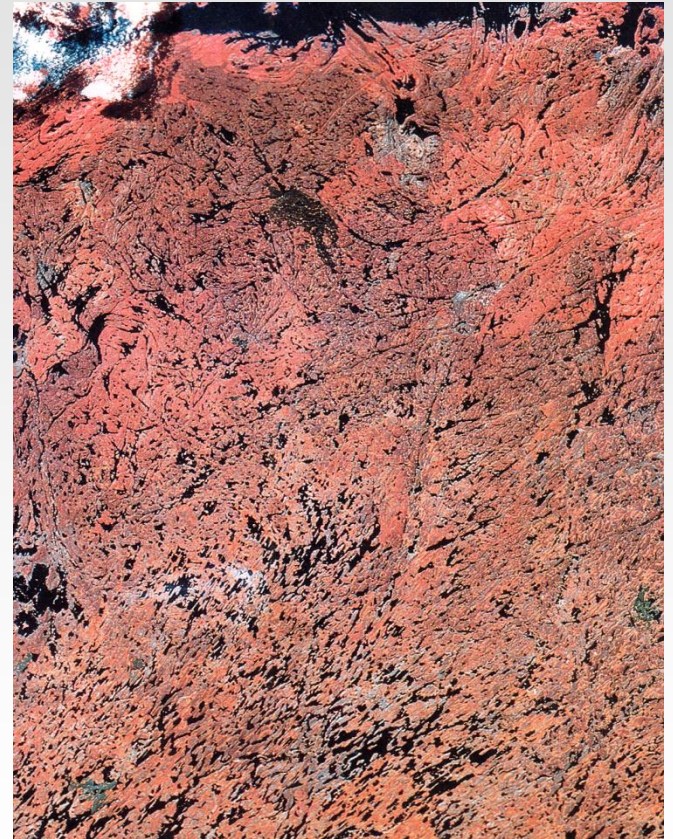
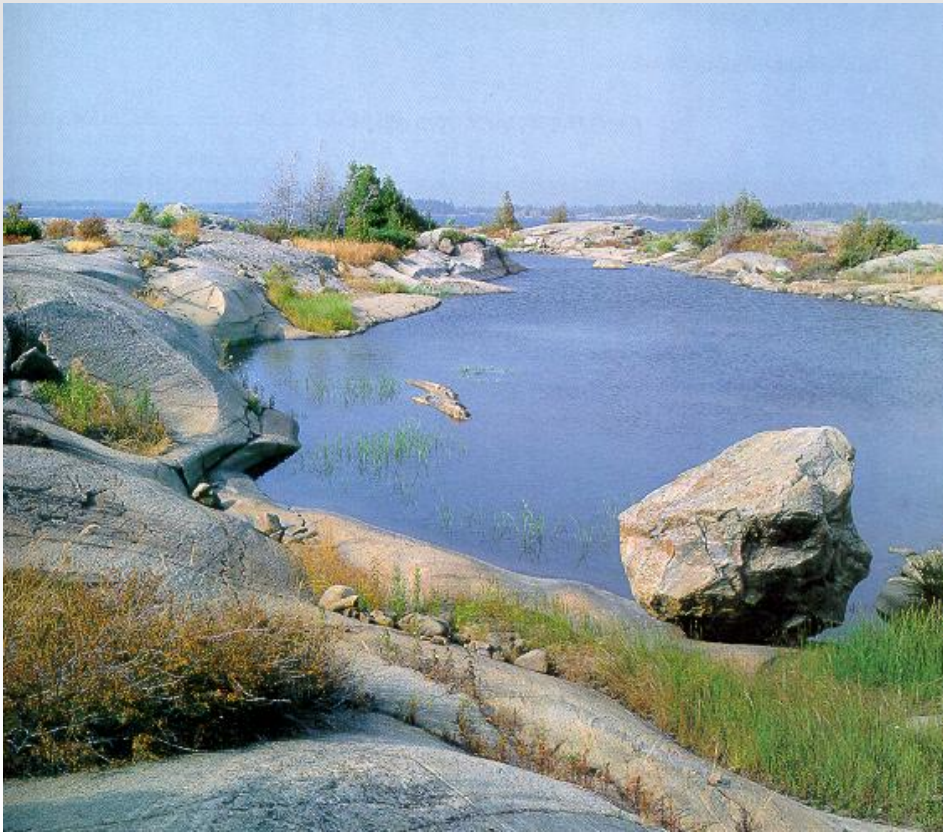
A JÉGTAKARÓ MUNKÁJA

A. Eróziós formák:

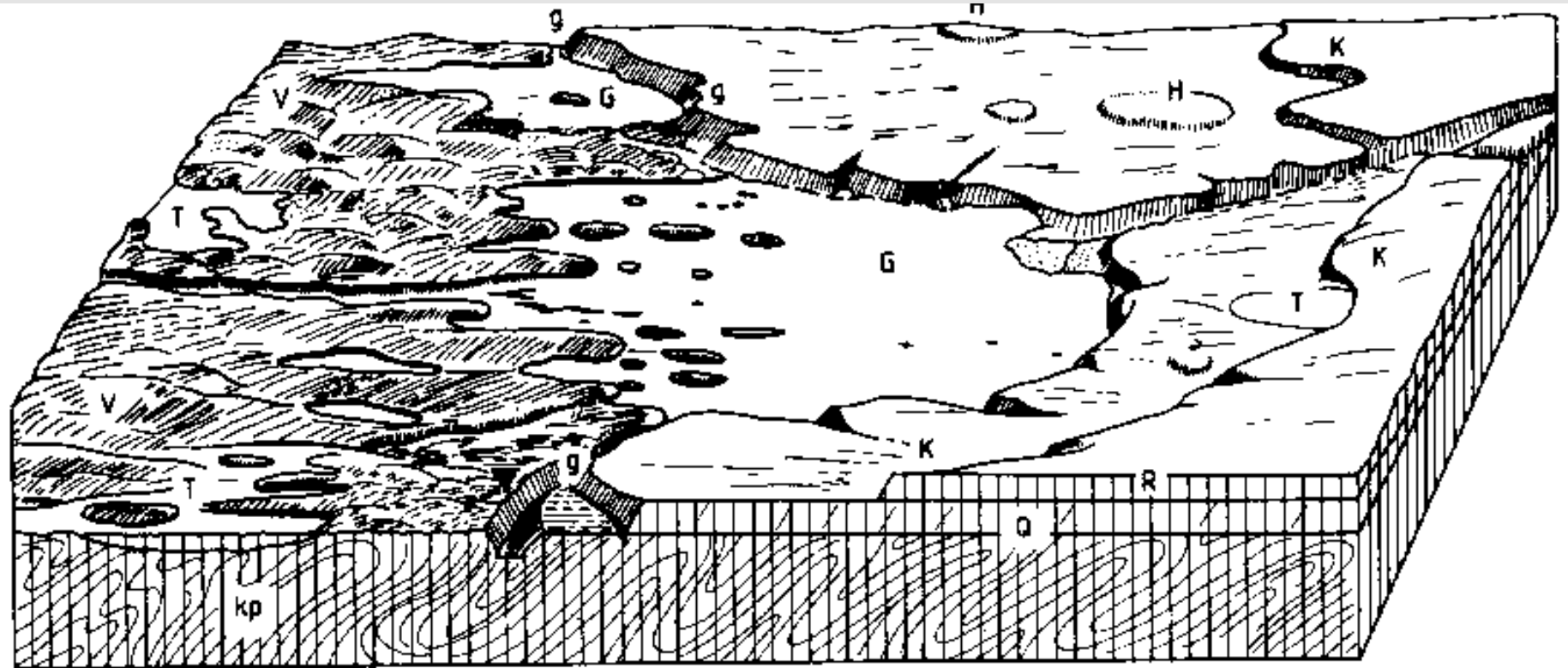
Szelektív denudáció: vásottszikla,
tómedence,

F
i
n
n
-
t
ó
v
i
d
é
k

K
a
n
a
d
a
i
-
p
a
j
z
s

glintlépcső, glintvonal, glinttó

B. Felhalmozódási formák:

Fenekmoréna (alapmoréna):

vastagsága Európában átlag 60 m (max. 300 m)
mállottsága korával együtt növekszik

Végmoréna: torlaszolt
visszahúzódsi

Salpausselkä
(Finnország)

Vándorkövek, „diluviális rögök”

max. 4 km hosszú, 2 km széles: 50-80 millió m³

Német-
lengyel-
síkság

Drumlin: aszimmetrikus dombok

(lejtői: 1-10°, ill. 20°)

Holtjég-tó (soll)

Olvadékvizek fluvioglaciális képződményei

Szubglaciális jelenségek:

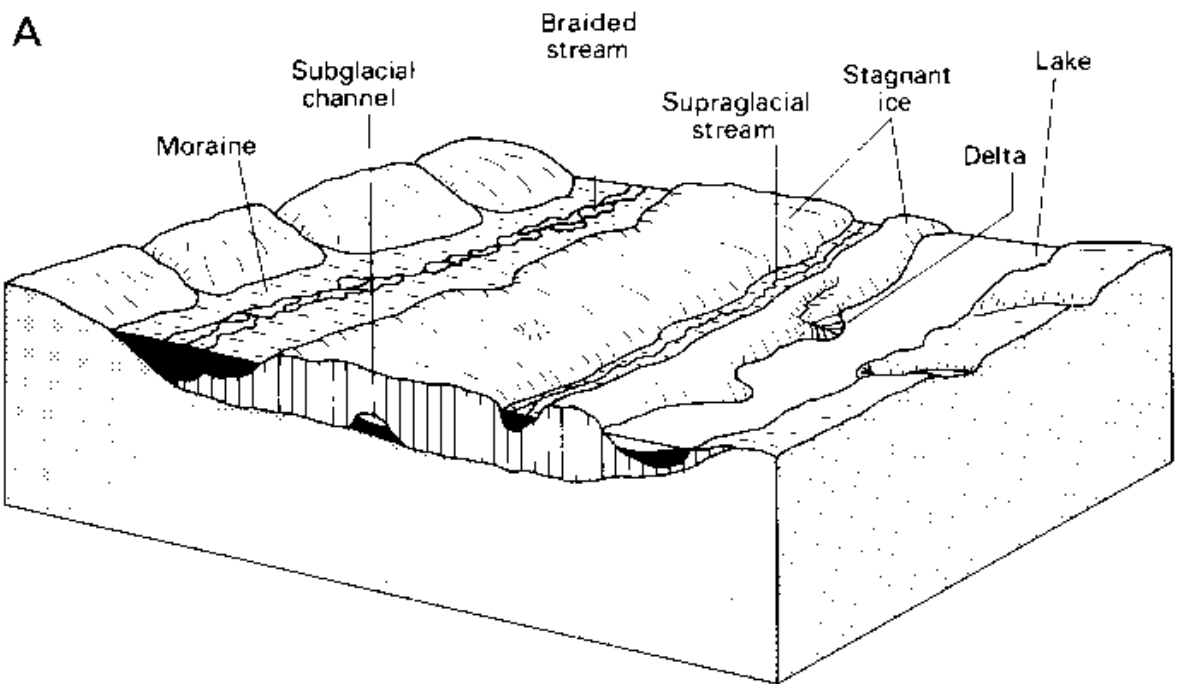
Eróziós medrek: árok- és csorgótavak

Szubglaciális folyóvizek felhalmozódásai: **ózok** (äsker)

Skandinávia

A

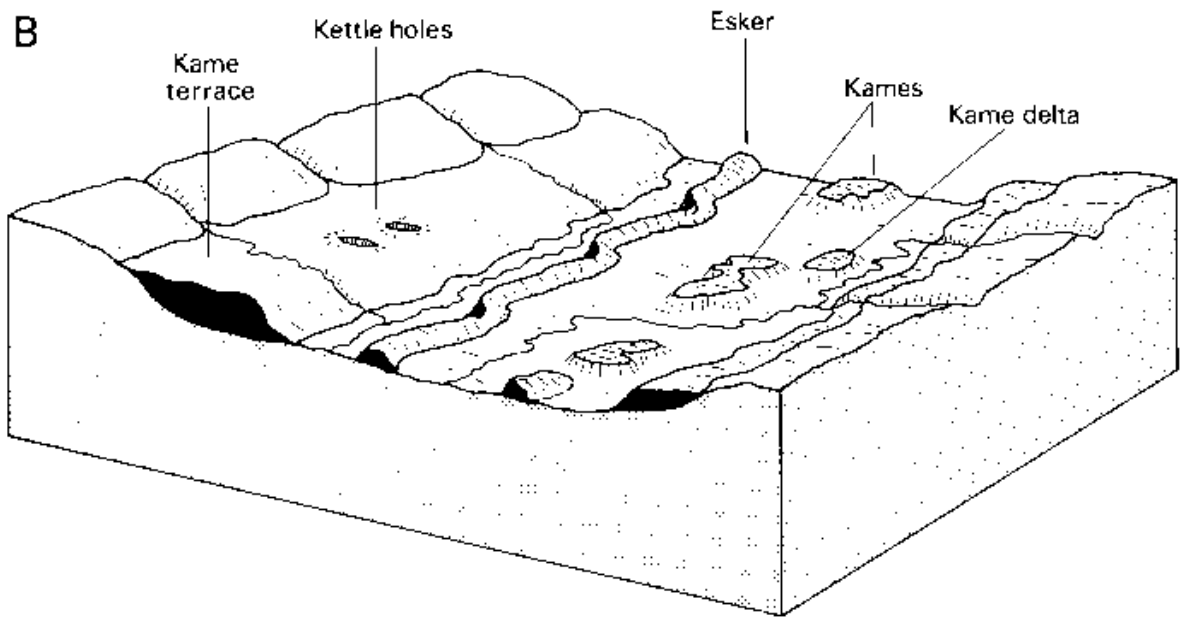

**Holtjéghez
támaszkodó
fluvioglaciális
lerakódás:**

kame

kame-terasz

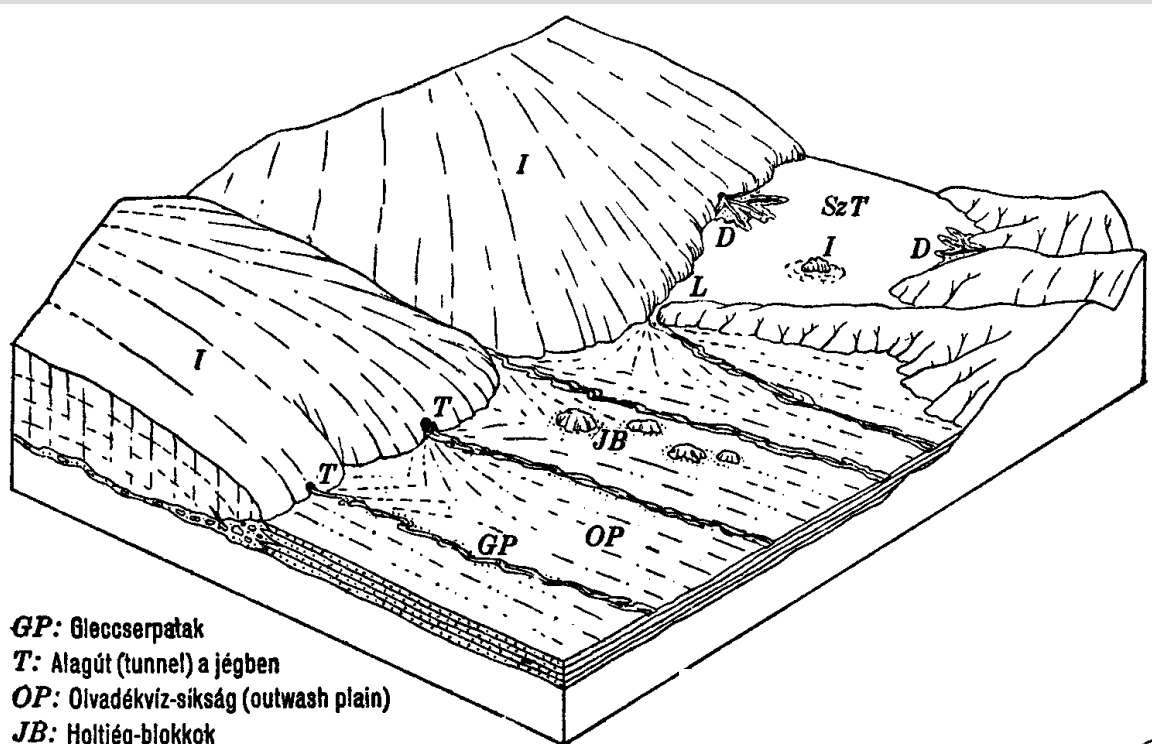
B

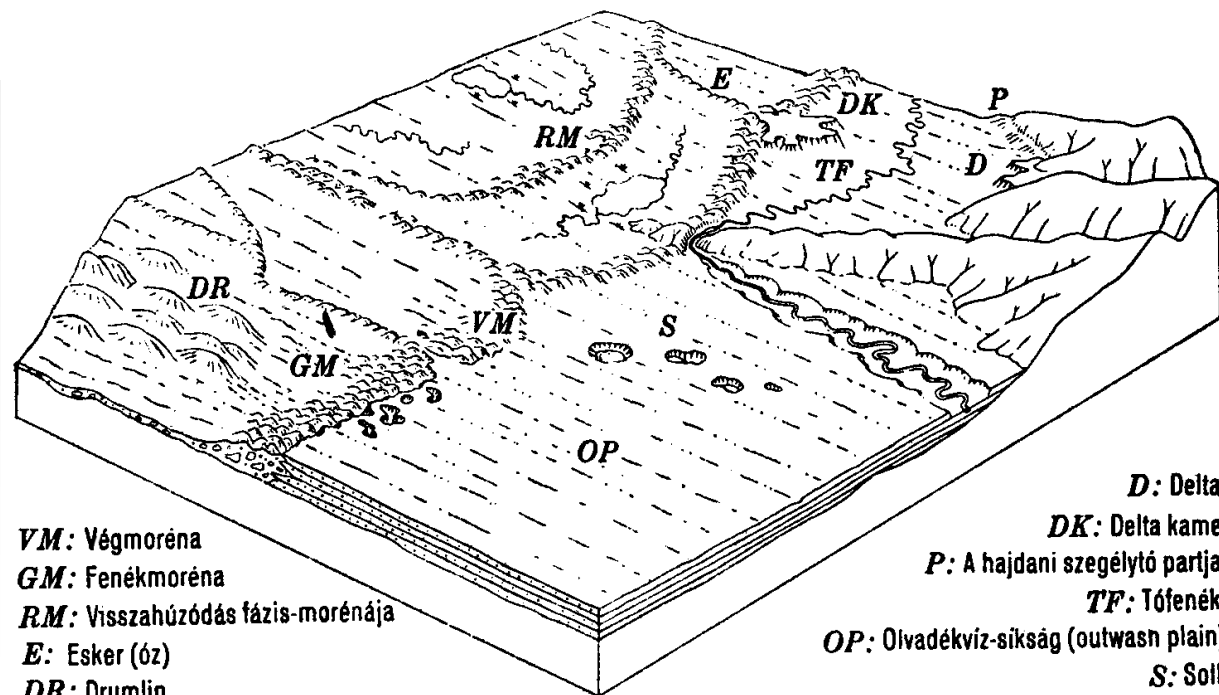
óz (esker)

soll

Szandrmező (olvadékvíz-síkság)

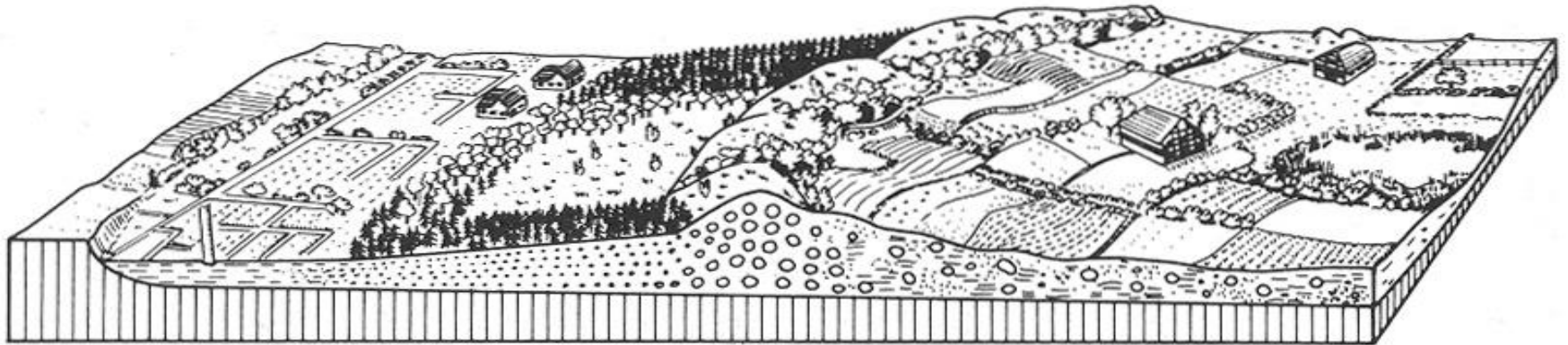
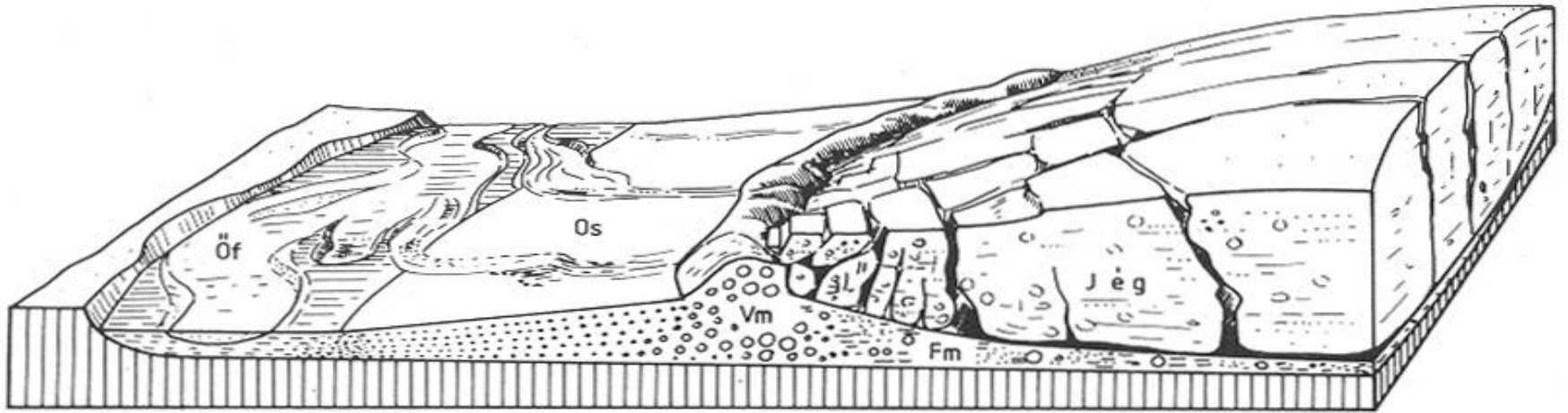
GP: Gleccserpatak
T: Alagút (tunnel) a jégben
OP: Olvadékvíz-síkság (outwash plain)
JB: Holtjég-blokkok

VM: Végmoréna
GM: Fenékmoréna
RM: Visszahúzódás fázis-morénája
E: Esker (óz)
DR: Drumlin

D: Delta
DK: Delta kame
P: A hajdani szegélytő partja
TF: Tófenék
OP: Olvadékvíz-síkság (outwash plain)
S: Soll

Ösfolyamvölgy

A glaciális sorozat távlati képe. Fm = fenékmoréna; Vm = végmoréna; Os = olvadékvíz síkság; Öf = ösfolyamvölgy

Glaciális sorozat